

MUMYA: ORTA ÇAĐ'DA AVRUPALILAR ÖĞÜTÜP İLAÇ DİYE İÇERDİ 21 HAZİRAN 2018

Mısır'da ölülerin mumyalanma adeti firavunlar dönemine uzanır. En eski Mısır mumyaları 5.500 yıl önceden kalmaz. Bu ilk mumyalar, aslında insanlar tarafından yapılmış olmayıp doğa koşulları nedeniyle kendiliğinden oluşmuştur. Mısır'da havanın çok kuru olması ve ölülerin derin olmayan çukurlara gömülmesi nedeniyle, bazı ölülerin bedenleri hızla kuruduğu için bakteriler onlara zarar verememişti. Bu olaya doğal mumyalanma denilir. Doğal mumyaları örnek alan Mısırlılar, firavunları ve ailelerini öbür dünyaya iyi şekilde ulaştırabilmek için M.Ö. 2.800'den itibaren mumyalama teknikleri geliştirdiler. Daha sonraları Mısırlı zenginler de mumyalandı. Romalılar Mısır'ı M.Ö. 31'de ele geçirdikten sonra Mısır'daki tanınmış Romalıları da mumyaladılar. Mumyalanacak beden bozulmaması için önce kalp hariç iç organlar ve beyin dışarı çıkartılırdı. Ardından beden baharatlar ve palmiye şarabıyla yıkanılırdı. Bu şarap; palmiye ve hurma ağaçlarının öz suları fermente edilerek yapılırdı. Daha sonra beden karın boşluğu soda (sodyum karbonat) ile doldurulur dışı da sodayla kaplanarak beden kurutulurdu. Bu işlemler 40 gün sürerdi. İç organlar ayrıca kurutulup kavanozda korunurdu. Kurutulan beden üzerine, keten kumaş şeritleri sarıldıktan sonra beden tümü ağaç reçinesiyle kaplanarak nemden korunurdu. Nemden korumak için tabut da reçineyle kaplanılırdı. M.Ö. 1900'lerde maliyeti düşürmek için reçine yerine zift kullanılmaya başlandı. Mumya yaptıranlar artınca mumyalama işlemi basitleştirilerek ucuzlatıldı.

Merck'in 1924'e kadar satmayı sürdürdüğü mumya parçaları (Merck Müzesi-Darmstadt)

Mumya tozu en makbul ilaç oldu

Avrupa'da mumyaları öğütüp toz haline getirerek ilaç yapma adeti; İbn-i Sina ve El-Razi'nin tıp kitaplarındaki zift kelimesinin yanlış tercüme edilmesi nedeniyle ortaya çıktı. Farsça; mum kelimesi bal mumu anlamını taşır ve mumya kelimesi de

zift veya asfalt anlamına gelir. İbn-i Sina ve El Razi; Ölü Deniz'den ve diğer kaynaklardan elde edilen ziftin ilaç olarak kullanılmasını kitaplarında anlatmıştı. O kitaplar, Farsça yazıldığı ve zift kelimesinin Farsça karşılığı da mumya olduğu için Latince'ye tercüme sırasında, zift kelimesinin mumyalanmış insanı kast ettiği sanıldı. Latince mumya anlamını taşıyan mumia kelimesi bu yanlışlığa neden oldu. Bu karışıklıktan önce Avrupa'da ilaç olarak, Orta Doğu'dan getirilen zift kullanılırdı. Yeterli miktarda zift bulunamayınca, tüccarlar mumyaların ziftle kaplı olan siyahlaşmış keten sargılarını alıp Avrupalı eczacı ve doktorlara satmaya başladı. Talep arttığı ve mumya kelimesi de zift kelimesiyle eş anlamlı görüldüğü için mumyaların; kol, bacak ve kafatasları başta olmak üzere tüm bedenleri öğütülüp ilaç diye satıldı. Mısır'da mumya bulmak zorlaşınca tüccarlar; idam edilenlerin ve sokaklarda ölen kimsesizlerin cesetlerini güneşte kurutup siyahlaştırarak sahte mumyaları Avrupalı tüccarlara sattılar. Mumya tozundan ilaç yapımı 4-5 yüzyıl devam etti. Kimyasal madde ve ilaç üreticisi olan Alman firması Merck, sattığı ilaçları tanıtan kataloglarda mumya parçalarına yer vermeyi 1925'te bıraktı. O dönemden kalan mumya parçaları, Merck'in Darmstadt'taki müzesinde sergilenmektedir. Avrupa'da mumyalardan ilaç yapmanın detayları, Richard Sugg'ın 2012'de yazdığı kitapta verilmektedir.

**Prof. Dr. Ural Akbulut,
ODTÜ Kimya Bölümü**